

УДК 338.47:656.2

DOI: <https://doi.org/10.18664/btie.89.330914>

МЕХАНІЗМ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Мазіашвілі А.Р. аспірант

Воловельська І.В. к. е. н., доцент (УкрДУЗТ)

Сьогодні в усіх технічно-розвинутих країнах постійно збільшуються витрати на економічну безпеку, що є свідченням не тільки зростаючої ролі цифрових злочинів в суспільному господарстві, але й інноваційному розвитку країни, причому, не тільки в дійсний період часу, але і на перспективу.

В умовах сучасної економічної кризи, яка спочатку виникла у зв'язку з карантинними обмеженнями пандемії Covid-19, а надалі, з повномасштабним воєнним вторгненням Росії до України, що призводять не тільки до соціальних негативних наслідків, але й до суттєвого зменшення економічної активності в країні, в її економіці спостерігається зменшення цікавості до інноваційних розробок та цифровізації систем та процесів, що пов'язано з руйнуванням інфраструктури, відтоком населення, збільшенням витрат.

Для виходу з положення, що створилося, необхідно забезпечити підтримку з боку держави, а також прийняття законів, що забезпечують реальні гарантії і стимули для підприємств, які займаються інноваційною діяльністю, а також вітчизняних і

закордонних інвесторів. Для підняття рівня інноваційної діяльності в країні, необхідна інтенсифікація державної політики стимулювання інноваційної діяльності промислових підприємств.

Залізничний транспорт України вимагає корінної реструктуризації, де поряд з відновленням і модернізацією рухомого складу, основних фондів і інформаційних систем у ряді першочергових задач стоїть проведення інноваційних організаційно-економічних реформ.

У статті розроблено механізм забезпечення економічної безпеки підприємств залізничного транспорту в умовах сучасних викликів та ризиків. Проаналізовано основні загрози, що впливають на стабільність функціонування галузі, зокрема економічні, технічні, організаційні та інституційні фактори. Обґрунтовано необхідність розроблення комплексної системи управління економічною безпекою, яка базується на використанні інноваційних підходів, ефективного управління ресурсами та адаптації до умов цифрової економіки.

Таким чином, виникає необхідність у створенні механізму забезпечення економічної безпеки з метою стабілізації та конкурентоспроможності роботи галузі залізничного транспорту.

Ключові слова: економічна безпека, інноваційні реформи, цифровізація, механізм, залізничний транспорт.

MECHANISM FOR ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF RAILWAY TRANSPORT ENTERPRISES

Maziashvili A.R. Postgraduate student

Volovelska I.V. Candidate of Economic Sciences, Associate Professor (UkrSURT)

The article examines the mechanism for ensuring the economic security of railway transport enterprises in the context of modern challenges and risks. The main threats affecting the stability of the industry's operation are analyzed, including economic, technical, organizational, and institutional factors. The necessity of developing a comprehensive economic security management system based on the use of innovative approaches, efficient resource management, and adaptation to the digital economy is substantiated. A mechanism is proposed that includes a set of interrelated measures aimed at minimizing risks, enhancing the competitiveness of enterprises, and ensuring their sustainable development.

In all technologically advanced countries, spending on economic security is constantly increasing. This trend reflects not only the growing role of digital crimes in the national economy but also the innovative development of a country, both in the present and in the long term.

Amid the current economic crisis, which initially emerged due to the COVID-19 pandemic-related quarantine restrictions and later escalated following Russia's full-scale military invasion of Ukraine, the country has faced not only severe social consequences but also a significant decline in economic activity. This has led to a reduced interest in innovative developments and the digitalization of systems and processes, caused by infrastructure destruction, population displacement, and rising expenditures.

To overcome this situation, it is necessary to ensure state support and the adoption of laws that provide real guarantees and incentives for enterprises engaged in innovative activities, as well as for domestic and foreign investors. To enhance the level of innovation in the country, the state must intensify policies aimed at stimulating innovative activities within industrial enterprises.

Ukraine's railway transport sector requires fundamental restructuring. Alongside the restoration and modernization of rolling stock, fixed assets, and information systems, one of the key priorities is the implementation of innovative organizational and economic reforms.

Thus, there is an urgent need to develop a mechanism for ensuring economic security to stabilize and enhance the competitiveness of the railway transport sector.

Keywords: *economic security, innovative reforms, digitalization, mechanism, railway transport.*

Постановка проблеми. Основна мета системи економічної безпеки підприємств залізничного транспорту полягає у підвищенні ефективності діяльності підприємства. Для досягнення цієї мети необхідно створити такий механізм, який, за допомогою новітніх цифрових технологій, дозволить підприємству працювати в умовах кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених складових загальної проблеми. Вагомий внесок у дослідження забезпечення економічної безпеки підприємств зробили такі вчені, як Дикань В.Л., Панченко С.В., Воловельська І.В., Маслово В.А., Маковоз Є.В. та інші [1-10]. Однак слід зазначити, що всі запропоновані авторами моделі забезпечення економічної безпеки підприємств є недостатньо комплексними, що і стало причиною для написання цієї статті.

Мета статті. Розробка механізму забезпечення економічної безпеки залізничного транспорту України в сучасних кризових умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан розвитку інноваційних процесів в Україні залишається на відносно низькому рівні. Це зумовлено не лише наслідками воєнного стану, але й загальною економічною ситуацією в країні.

Для подолання існуючих викликів необхідне комплексне сприяння з боку держави, зокрема розроблення та впровадження законодавчих актів, що забезпечуватимуть реальні гарантії та стимули для підприємств, які здійснюють інноваційну діяльність, а також для національних і міжнародних інвесторів.

Підвищення рівня інноваційної активності в країні потребує активізації державної політики щодо стимулювання інноваційного розвитку промислових підприємств.

Залізничний транспорт України потребує масштабної реструктуризації, яка, поряд із модернізацією та оновленням рухомого складу, основних фондів і інформаційних систем, має включати реалізацію інноваційних організаційно-економічних реформ, що є одним із пріоритетних завдань галузі.

Це необхідно ще і тому, що залізничний транспорт є першочерговим об'єктом для інвестування, а також і те, що адміністративна система управління є недостатньо гнучкою для швидкого реагування на зміни і коливання ринку транспортних послуг. Проблема реформування актуальна для України ще і тому, що ставши членом Євросоюзу, Україна повинна буде виконувати вимоги директив ЄС, спрямованих на проведення реформування структур управління залізничним транспортом.

Таким чином, активна діяльність підприємств України за підтримкою держави і здійсненням реформ на залізничному транспорті дозволить Україні здійснити успішний перехід до стійкого розвитку і зайняти гідне місце на світовому ринку.

У 2023 році наукова діяльність у країні суттєво знизилася, єдиний показник, за яким спостерігається стабільне зростання – це показник патентних заявок, їхня кількість зросла на 3.7%, що говорить нам про те, що в Україні досить сильний інтелектуальний потенціал.

Спостережуване посилення

негативних тенденцій та занепад залізничної галузі спричиняють зниження інвестиційної привабливості для вітчизняних та іноземних інвесторів, а також скорочення обсягів транзитних перевезень.

Крім того, варто підкреслити, що спроможність залізничного транспорту України здійснювати перевезення та виконувати супутні роботи й надавати відповідні послуги обмежується наявними технічними ресурсами, рівнем впровадження інновацій, чинною нормативно-правовою базою та міжнародними угодами, кадровим забезпеченням, конфігурацією транспортної інфраструктури, а також рівнем співпраці підприємств залізничного транспорту з науковими установами.

Усі зазначені чинники можуть чинити різноспрямований вплив на стабільність функціонування підприємств залізничного транспорту. За певних умов кожен із них може відігравати роль як ключового обмежувального фактору, так і стимулу для розвитку галузі, причому їхній вплив може суттєво варіюватися.

Таким чином, актуалізується

необхідність розроблення механізму узгодження зазначених факторів для забезпечення стабільності функціонування та підвищення конкурентоспроможності залізничної галузі.

На думку авторів, ефективним інструментом для досягнення цієї мети має стати механізм забезпечення економічної безпеки.

З нашої точки зору, забезпечення економічної безпеки залізничного транспорту слід розглядати як комплекс заходів, спрямованих на досягнення стратегічних цілей шляхом оптимального використання наявного потенціалу в умовах ризиків та невизначеності, характерних для цифрової економіки.

Оскільки ключовою метою забезпечення економічної безпеки залізничного транспорту є досягнення високої якості та конкурентоспроможності продукції підприємства за умови найбільш раціонального використання ресурсного потенціалу в нестабільному економічному середовищі, вибір відповідних критеріїв - повинен бути узгоджений із загальнодержавною системою економічної безпеки, яка представлена у таблиці 1.

Таблиця 1

Критерії забезпечення економічною безпекою підприємств залізничного транспорту

Критерії	Характеристика
1	2
1.Клієнтоорієнтованість	-відповідність світовим стандартам -інноваційність та цифрову інтеграцію; -зворотний зв'язок зі споживачем, -зниження тарифів
2.Обґрунтованість прийняття рішень	Прийняття рішення повинні перебувати у збалансованій відповідності до новітніх тенденцій ринку та транспортної галузі
3. Інноваційний підхід	-удосконалення продукції, а також супутнього сервісу -підвищення кваліфікації співробітників, -цифровізація інформаційних потоків
4. Робота з персоналом	Орієнтованість на мотивацію чи психологічний контроль співробітників дозволяє досягти успіху всього підприємства, оскільки кадровий потенціал у ньому зацікавлений
5. Індивідуальний підхід до стейкхолдерам	-гармонізації відносин -індивідуальна робота з усіма, -прозорість усіх взаєморозрахунків між сторонами

1	2
6. Диверсифікація діяльності залізниці	-інноваційний розвиток всіх підрозділів залізничного транспорту -цифрове забезпечення процесів -створення логістичних коридорів, що дозволяють доставку «від дверей до дверей» з використанням різних видів транспорту, а також технологічною підтримкою з урахуванням вимог цифрової економіки. -ведення діяльності на основі стандартів Євросоюзу -створення правового механізму умов роботи та захисту прав усіх учасників транспортної системи країни
7. Євроінтеграція та інтеграція в МТК	-забезпечення сумісності залізничних систем, обладнання та інфраструктури: ширина колії, стандарти електрифікації, довжина складу -забезпечення правового режиму: правила перевезення вантажів і пасажирів, митні правила та ін.
8. Якість інформаційних потоків	-створення цифрових систем обслуговування та контролю знаходження вагонів та вантажів; -якість інформації. Інформація повинна задовольняти вимоги особи, яка приймає рішення -істинність інформації. Інформація повинна відображати реальну ситуацію зараз. -доступність інформації. Інформація повинна мати доступний формат для одержувача; -мінливість інформації. Інформація повинна змінюватися в часі, тому що має властивість застаріти і спотворюватися; -постійність інформаційних потоків. Інформація повинна постійно оновлюватися та накопичуватись
9. Ефективна інвестиційна діяльність	-залучення приватного капіталу; -фінансування неприбуткових ділянок залізниці місцевими бюджетами; -розвиток туристичного бізнесу; -будівництво житлового та промислового сектору в районі залізниці.
10. Розвиток та стимулювання корпоративного духу	-розвиток інтелектуального потенціалу. Для цього в колективі співробітник повинен почуватися комфортно, бути захопленим своєю справою, дотримуватись інтересів компанії як свої власні. -довіра між співробітниками та управлінським персоналом. -робота підприємства не повинна шкодити довкіллю. Більше того, в міру потреби підприємство та всі його співробітники повинні брати участь у відтворенні природних умов -при працевлаштуванні на роботу у всіх мають бути рівні шанси, незалежно від статі, віку, віросповідання. -соціальна відповідальність. Підприємство має бути соціально відповідальним стосовно клієнтів, партнерів, конкурентів. Також це стосується виконання різноманітних соціальних програм починаючи від соціальних пакетів для співробітників і закінчуючи благодійними програмами та екологічними акціями.

Забезпечення економічної безпеки заходів. передбачає ідентифікацію, аналіз та оцінку наявних загроз для кожної з цих складових, а також розроблення на їхній основі комплексу превентивних і протидіючих

У рамках дослідження нами було розроблено механізм функціонування системи економічної безпеки підприємства залізничного транспорту в сучасних умовах

(рис. 1).

Запропонований механізм включає взаємопов'язані послідовні блоки, де зміст

кожного з них визначається його цілями, а їхня сукупність формує стратегічну мету підприємства.

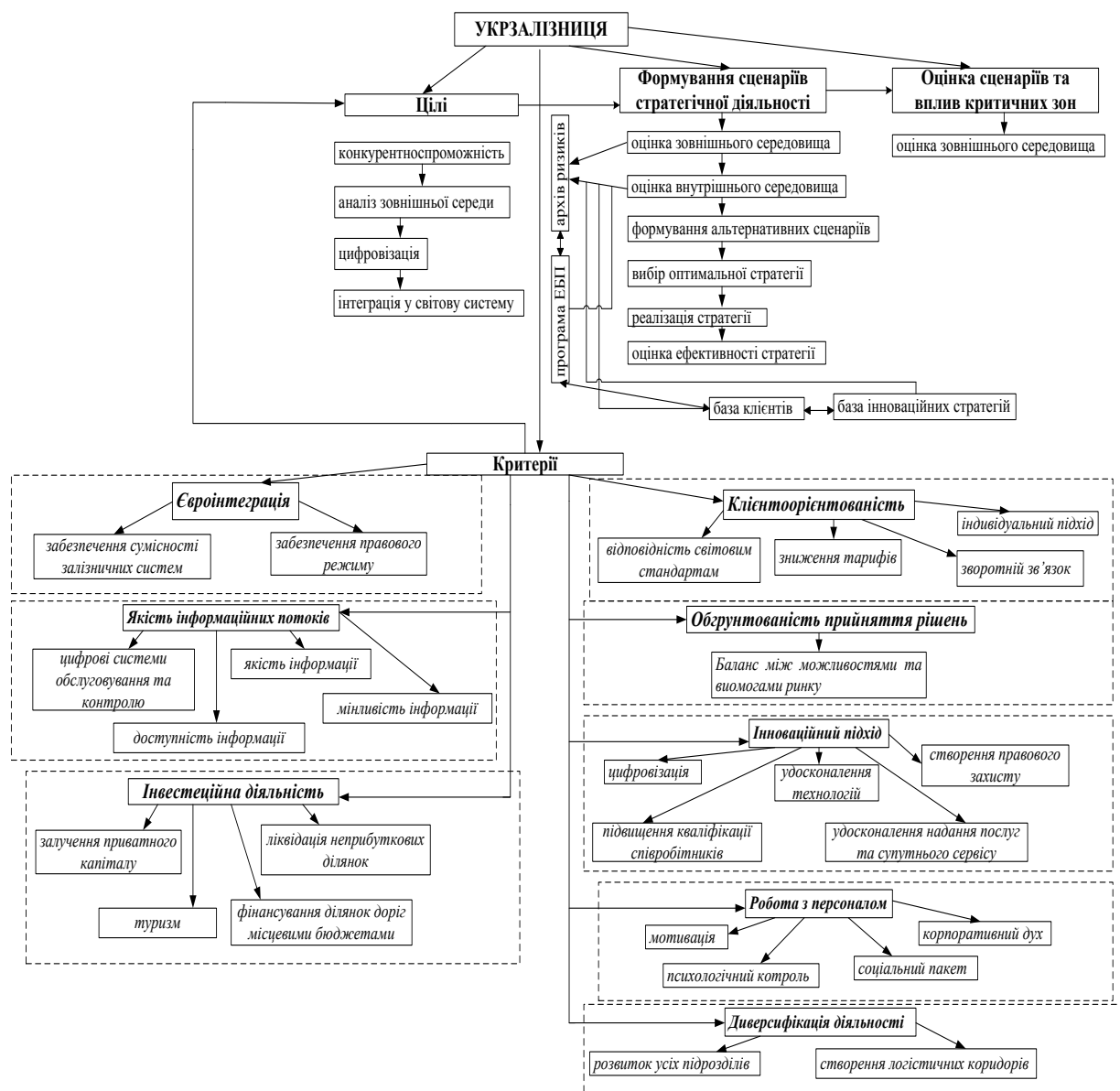

Рис 1. Механізм економічної безпеки підприємств залізничного транспорту (авторська розробка)

Слід зазначити, що усі блоки механізму взаємозалежні між собою і безпосередньо пов'язані з керівництвом підприємства, що і приймає остаточне рішення з проведення заходів.

Висновки: Розроблено механізм економічної безпеки підприємств залізничного транспорту. Розроблений механізм допоможе не тільки забезпечить економічну безпеку підприємств

залізничного транспорту, але й посприє розвитку галузі в сучасних складних умовах.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Шкарлет С. М. Формування економічної безпеки підприємств засобами активізації їх інноваційного розвитку: автореф, дис. д-ра екон. наук: 08.00.04 / С. М. Шкарлет. – К., 2007. – 24 с.

2. Ілляшенко С. Н. Складові економічної безпеки підприємства та підходи до їх оцінки / С. Н. Ілляшенко // *Актуальні проблеми економіки*. – 2003. – № 3 (21). – С. 11-19.

3. Кузенко Т. Б. Планування економічної безпеки підприємств в умовах ринкової економіки: *автореф. дис.канд.екон. наук: 08.06.01* / Т. Б. Кузенко; *Європейський ун-т фінансів, інформаційних систем, менеджменту і бізнесу*. – К., 2004. – 18 с.

4. С. Ф. Покропивний. Економіка підприємства: *підручник за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. Ф. Покропивного*. – К.: КНЕУ, 2003. – 608 с.

5. The Global Competitiveness Report 2021-2022. *weforum.org* : *website*. URL: <https://www.weforum.org>

6. Швиданенко Г. О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства : *монографія* / Г. О. Швиданенко, О. І. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2002. – 192 с.

7. Економічна безпека підприємства: *навчальний посібник* / І.П. Отенко, Г.А. Іващенко, Д.К. Воронков. Х.: ХНЕУ, 2012. 256 с.)

8. Барташевська Ю.М., Економічна безпека підприємства: фактори впливу та шляхи забезпечення (Університету імені Альфреда Нобеля) / *ЕКОНОМІКА І СУСПІЛЬСТВО- Випуск № 7* / 2016. – С.189- 194. режим доступу - http://www.economyandsociety.in.ua/journal/7_ukr/32.pdf .

9. Акімова Л. М. Становлення системи економічної безпеки держави в Україні: сутність, рівні, складники/ *Публічне адміністрування: теорія та практика, 2018, вип. 1(19)*. – режим доступу - [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2018-01\(19\)/3.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2018-01(19)/3.pdf) .

10. Рогоза М.Є.Кузьменко О.К., Кропивка О.Г. Інформаційна безпека підприємства: сутність, технологія забезпечення, методи оцінки та моделі/Соціально-економічний розвиток

України: *моделі, механізми, стратегії: монографія*/ М.Є. Рогоза, В.І. Перебийніс, К.Ю. Вергал, О.К. Кузьменко, Ж.А. Кононенко, Г.В. Карнаухова, Г.А. Рижкова, В.М. Чубай та ін.; за наук. ред. д.е.н., проф. М.Є. Рогози– Полтава, ПУЕТ, 2021. – С.125-146; <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11429> .

REFERENCES

1. Shkarlet S. M. Formation of economic security of enterprises by means of activating their innovative development: *abstract, thesis. Doctor of Economics Sciences: 08.00.04* / S. M. Shkarlet. – К., 2007. – 24 p.

2. Ilyashenko S. N. Warehouse economic security of enterprises and approaches to their assessment / S. N. Ilyashenko // *Current problems of economics*. – 2003. – No. 3 (21). – pp. 11-19.

3. Kuzenko T. B. Planning of economic security of enterprises in the minds of market economics: abstract. dis.candidate of economics, sciences: 06.08.01 / Т. В. Кузенко; *European University of Finance, Information Systems, Management and Business*. – К., 2004. – 18 p.

4. S. F. Pokropivny. Business Economics: *a guide for the future. ed. Doctor of Economics sciences, prof. S. F. Pokropivny*. – К.: KNEU, 2003. – 608 p.

5. The Global Competitiveness Report 2021-2022. *weforum.org* : *website*. URL: <https://www.weforum.org>

6. Shvidanenko G. O. Current technology for diagnosing financial and economic activity of enterprises: *monograph* / G. O. Shvidanenko, O. I. Oleksyuk. – К.: KNEU, 2002. – 192 p.

7. Economic security of enterprise: initial assistant / І.П. Отенко, Г.А. Іващенко, Д.К. Воронков. Kh.: KhNEU, 2012. 256 pp.)

8. Bartashevskaya Y.M., Economic security of enterprises: factors inflow and ways of security (Alfred Nobel University) / *ECONOMY AND SURPRISE - Issue No. 7 2016*. –P.189-194., accessmode -

http://www.economyandsociety.in.ua/journal/7_ukr/32.pdf.

9. Akimova L. M. Formation of a system of economic security of the state in Ukraine: reality, equals, warehouse / *Public administration: theory and practice*, 2018, vip. 1(19). – access mode - [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2018-01\(19\)/3.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2018-01(19)/3.pdf).

10. Rogoza M.E. Kuzmenko O.K., Kropivka O.G. Information security of enterprise: essence, security technology,

assessment methods and models / *Socio-economic development of Ukraine: models, mechanisms, strategies: monograph* / M.I. Rogoza, V.I. Perebiynis, K.Yu. Vergal, O.K. Kuzmenko, Zh.A. Kononenko, G.V. Karnaukhova, G.A. Rizhkova, V.M. Chubay and in.; for science ed. Doctor of Economics, Prof. M.E. Rogozi – Poltava, PUET, 2021. – P.125-146;

<http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/11429>.